

ДЖЕРЕЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню системи джерел кримінального права України та деяких європейських країн як Англія, Франція, Швеція. Обґрунтовується необхідність визнання в системі джерел кримінального права України наявності багатоджерельності даної системи, що притаманна й деяким європейським країнам.

При здійсненні питання реформування наукового підходу до визначення джерел кримінального права в Україні недостатньої уваги приділяється питанню дослідження і порівняння джерел кримінального права деяких зарубіжних країн, та європейських зокрема. Вивчення розвитку кримінального права зарубіжних країн дає можливість використовувати накопичений раніше досвід цих країн з метою подальшого використання в Україні при здійсненні реформування та удосконалення вітчизняного кримінального права з питань визначення джерел кримінального права України.

Більшість країн світу мають власну систему джерел кримінального права, які різняться різноманітністю, а також й наявністю в деяких випадках «домінуючого» джерела кримінального права. Тому розгляд і проведення порівняльного аналізу джерел кримінального права зарубіжних країн, має актуальність.

Так, характерною рисою кримінального права країн загального права, можна вважати комбінацію законодавства й норм загального права як джерел кримінального права. При цьому, незважаючи на те, що з формально-юридичної точки зору вищою юридичною силою в даних країнах мають акти парламенту, фактичними творцями закону визнаються й вищі судові інстанції [1, с. 248].

Відносно Англії, то основними джерелами кримінального права в сучасній Англії, є судові прецеденти та статутне право (парламентське законодавство). Відсутність в Англії кримінального кодексу, як кодифікованого акту є специфічною особливістю кримінального права цієї країни, через історичний розвиток англійського права. Фактично судова практика є найбільш історичним джерелом англійського права. Так, й по теперішній час, в Англії відповідальність за деякі злочини встановлюється за загальним правом, тобто їхнє визначення міститься не в парламентському акті, а в рішеннях судів (прецедентах). Деякі статuti визначають покарання за злочини, відповідальність за які встановлена за загальним правом. Однак останнім часом «домінуючим» джерелом кримінального права стало статутне право, про що свідчить закріплення пріоритету англійського кримінального законодавства над нормами загального права, за яким у випадку протиріччя статуту і прецеденту застосуванню підлягає статут.

При дослідженні джерел кримінального права Франції, то вона вважається традиційно країною з континентальною правовою системою, на вершині якої перебуває закон в буквальному його розумінні. Так, Кримінальний кодекс Франції від 1992 року, чітко і ясно закріпив принцип «*nullum crimen sine lege*» – у статті 111-3 Глави I «Загальні принципи» зазначено, що «ніхто не може бути підданий покаранню за злочини або проступок, ознаки яких не визначені законом, або за порушення, ознаки якого не визначені постановою». Але при цьому в статті 111-5 вказується, що суди з кримінальних справ компетентні тлумачити адміністративні, нормативні або індивідуальні акти (що не містять кримінально-правових приписів) і оцінювати їх законність в тих випадках, коли від цього залежить рішення у кримінальній справі, яку представлено на розгляд. Це вказує на те, що серед джерел кримінального права Франції існує не тільки Кримінальний кодекс, але й інші нормативні акти.

Відносно такої європейської країни як Швеція, то Кримінальний кодекс Швеції, який був прийнятий в 1962 році, то в ньому не міститься вказівки на наявність кримінального закону як виняткового джерела кримінального права, ним також виділяються й інші закони або статuti (стаття 1 КК Швеції).

В сучасному кримінальному праві України превалює точка зору, що єдиним джерелом кримінального права є Кримінальний кодекс України 2001 року. Внаслідок чого об'єктом дослідження став тільки Кримінальний кодекс України. Однак останнім часом в Україні все більше починають говорити про «поліджерельність» джерел кримінального права України.

У сучасній Україні основним джерелом кримінального права України є Кримінальний кодекс України 2001 року – основний кодифікований законодавчий акт, який поєднує всю сукупність кримінально-правових норм.

Однак серед джерел кримінального права України виділяється Конституція України як концептуальна база всього законодавства України, у т.ч. й кримінального законодавства. Так норми кримінального права повинні повністю відповідати положенням Конституції України, а також відповідно до ч. 1 ст. 3 Кримінального кодексу України – Кримінальний кодекс України ґрунтується на Конституції України. Якщо ж яка-небудь норма суперечить положенням Конституції України, вона не може бути застосована. Кримінальний кодекс України й окремі закони України про кримінальну відповідальність ухвалюються Верховною Радою України.

Також до джерел кримінального права України відносяться й рішення Конституційного Суду України у випадку визнання ними неконституційності кримінально-правових законів (ст. 152 Конституції України). Невідповідність законів про кримінальну відповідальність Конституції України, а також порушення встановленою Конституцією України процедури їх розгляду, прийняття або набрання ними чинності, спричиняють визнання їх Конституційним Судом України у встановленому порядку неконституційними.

Дослідження системи і змісту джерел кримінального законодавства України й деяких європейських країн дозволив: встановити і виявити загальне та спеціальне в системах кримінального права, а також дослідити особливості структури кримінально-правової області в зазначених країнах.

Нами було констатовано, що чинне кримінальне законодавство України й кримінальне законодавство деяких європейських країн характеризуються

множинністю і комплексністю своїх джерел, що обумовлене особливостями як історичного розвитку так й продиктоване особливостями правозастосування.

Література:

1. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / Пер. с фр. В.А. Туманова. – М.: Междунар. отношения, 1999. – 400 с.